АСОЦИАЦИЯ НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ
Отговорният бизнес – за бизнес по правилата.

Изх. № 101/19.02.2024 г.

ДО
Г-Н РОСЕН ЖЕЛЯЗКОВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА 49-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Г-Н КРАСИМИР ВЪЛЧЕВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА КОМИСИЯТА ПО ОБРАЗОВАНИЕ И НАУКА ПРИ 49-ТО НАРОДНО СЪБРАНИЕ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

АКАД. НИКОЛАЙ ДЕНКОВ,
МИНИСТЪР ПРЕДСЕДАТЕЛ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ПРОФ. ГАЛИН ЦОКОВ,
МИНИСТЪР НА ОБРАЗОВАНИЕТО И НАУКАТА НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Относно: Проект на Решение на Министерския съвет за одобряване на проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за висшето образование

УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ЖЕЛЯЗКОВ,
УВАЖАЕМИ ГОСПОДИН ВЪЛЧЕВ,
УВАЖАЕМИ АКАД. ДЕНКОВ,
УВАЖАЕМИ ПРОФ. ЦОКОВ,

Асоциацията на индустриалния капитал в България (АИКБ) работи задълбочено по проблемите на висшето образование и се стреми да предлага актуални реформи, които са в унисон със Стратегията за развитие на висшето образование в Република България 2021-2030 г. и по-специално с Цел 3. „*Изграждане на устойчива и ефективна връзка между висшите училища и пазара на труда и постигане на динамично съответствие между търсенето и предлагането на специалисти с висше образование*“. В тази насока са и редицата предложения и анализи, които направихме във връзка с обвързване на държавния пран-прием с търсенето на квалифицирана работна сила, приетия механизъм за сключване на договори между работодатели и студенти с цел

превенция на изтичането на кадри от страната, увеличаване на субсидията и издръжката на студентите за търсени специалности и др.

На тази основа сме изключително обезпокоени от проекта на Решение на Министерския съвет за одобряване на проект на Закон за изменение и допълнение на Закона за висшето образование, чрез който се цели отпадане на таксите за студентите и докторантите, обучаващи се държавна поръчка в държавните висши училища. Считаме, че това е крачка назад от приетата политика за търсене на съответствие и баланс между търсенето и предлагането на квалифицирани кадри. **АИКБ заявява, че е категорично против** посочената промяна, като смята, че същата ще доведе до още по-голям дисбаланс между потребностите на предприятията и бъдещата работна сила. Не на последно място лансираната промяна е подготвена без провеждането на диалог със социалните партньори и без смислен анализ на настоящите социално-икономически условия.

Според дадените мотиви за промяната са:

- по-голяма достъпност на висшето образование за неравнопоставените групи;
- задържане на студенти в България и
- по-високо качество на образованието.

АИКБ винаги е настоявала за механизми за задържане на работната сила в България, за повишаване на качеството на образованието, както подкрепяме и политиката да се търси баланс между финансирането на университетите и обезпечаването на равен достъп до образование за различни социални групи. Но твърдо се разграничаваме от предложения подход.

Мотивите ни за това са следните:

1. Несъстоятелно е твърдението в Доклада, че „*премахването на таксите за обучение ... ще гарантира равен достъп до висше образование и ще доведе до повишаване на броя на обучавани студенти*“. Следва да се има предвид, че и в момента има специалности, за обучението в които не се изисква такса. Това са 8 професионални направления като „Педагогика на обучението по…“, „Математика“, „Физически науки“, „Химични технологии“, „Енергетика“, „Материали и материалознание“ и др. **Тази мярка беше въведена, за да стимулира интереса на студентите към специалности, от каквито има недостиг на пазара на труда.** Многообразието от специалности е достатъчно голямо, за да може всеки кандидат-студент да избере подходящо за него висше образование, без да заплаща такса. Мярката доказа своята полезност във времето, но с предложената промяна ще се върне старото положение, **от което ще пострада не само бизнеса, но и цялата ни икономика**. Съответно **налице е достатъчно равен достъп до висше образование за всеки млад човек**, който има интерес да се обучава. Има и достатъчно места. През 2022 г. завършващите средно образование са 36 450 лица, а обявеният план-прием за след средно образование е 36 457, тук не влизат бройките за магистър след бакалавър и за докторанти. Това означава, че всеки, който е кандидатствал и няма резултат „слаб“, е приет да учи. Към това следва да добавим и факта, че в 48 университета и висши училища в България беше обявен прием за кандидат-

студенти с оценки от държавните зрелостни изпити за настоящата академична 2023/2024 година. Което потвърждава, че и в момента всеки има равен достъп до висше образование. Ако се направи реален анализ на ефекта от премахването на таксите, ще бъде видно, че това ще доведе до негативен икономически и социален ефект. Държавата ще заплаща обучението на хора, които ще запишат висше образование, просто за да са висшисти. **А средствата за това обучение идват от данъците, основно на бизнеса, който по този начин инвестира в бъдещата работна сила, но и от малоимотните семейства също. С предложената промяна, не само че няма да се постигне равенство, но и богатите ще станат по-богати, защото таксите ще отпаднат за всички (включително за заможните), но това няма да реши проблема с издръжката на студентите в затруднено финансово положение. Същевременно кандидат-студентите ще се насочат към специалности, които не изискват полагане на много усилия и не са търсени на пазара на труда.** Което ще доведе до отлив от търсените професии, които обаче изискват повече усилия от страна на студентите. В крайна сметка това ще е поредното „хвърляне“ на пари на данъкоплатците за висшисти, които ще се реализират на места за среднисти. В момента това са над 40% от завършилите висше образование. Затова поставяме въпроса: защо данъкоплатците да плащаме за изграждането на нужните ни специалисти, а да получаваме висшисти, които никой не търси? **Видно от Рейтинговата система голяма част от завършилите нетърсени специалности стават продавачи**. За това ли ще инвестираме данъците, които плаща бизнесът, да произвеждаме повече продавачи (професия, за упражняването на която не е необходимо висше образование)? Премахване на таксите или тяхното облекчаване следва да има само за търсени специалности и за тези, които имат договор за реализация в България след завършването си. Вместо да премахваме таксите за всички, по-добре да инвестираме средства и време за популяризиране на вече въведени мерки, които реално ще постигнат търсения ефект.

2. В Доклада към консултацията е посочено, че предложените промени следва да стимулират „*младите граждани, които са бъдещето на нацията, да се насочат към обучение във висшите училища в страната*“. Това очакване е напълно лишено от аргументи. Решението за обучение в чужбина по никакъв начин не е свързано с наличието или не на такси за обучение в България. Повечето кандидат-студенти считат завършеното висше образование в чужбина за по-престижно и качествено, а не за по-евтино. Ако направим сравнение с таксите в някои от предпочитаните други държави, ще видим не само, че таксите са по-високи, а и като се вземе предвид издръжката на студента, необходимите средства са значително по-високи. Например във Великобритания таксите варират от 7500 до 9000 паунда на година за бакалавър, в Германия се заплащат административни такси в размер от 50 до 300 евро на семестър, в Нидерландия са над 2000 евро и т.н. Дори в държави, в които няма такси, отново е по-скъпо, защото не се отпускат стипендии, а издръжката на живот надвишава тази в България, като се има предвид, че само една квартира започва от 700 евро. Докато в България таксата за обучение е средно около 1000 лв. Също така в България има опция за студентски заеми, наред

с различни видове стипендии и награди, ползват се и отстъпки за храна, транспорт, общежития, библиотечни услуги и други. Затова подобна мярка няма по никакъв начин да задържи кандидат-студентите, които са решили да учат в чужбина, да не го направят. **Лишено от логика е един кандидат-студент и неговото семейство да имат средства за издръжката му в чужбина, но не и за обучение в България, където е в пъти по-евтино**.

3. Последната цел е свързана с повишаване на качеството на образованието. Но по никакъв начин не става ясно как то ще се осигури, без да се премахне порочния принцип на финансиране „парите следват студента“, който води до влошаване на качество и изисквания. Всъщност за пореден път не се обръща внимание на качеството на висшето образование, а на количеството. Ако студентите не участват активно в процеса на обучение и не ценят възможността да получават образование, това може да доведе до намаляване на качеството на образователния процес. Таксите могат да служат като мотивация за студентите да се ангажират по-сериозно с учебния процес. Следва да се има предвид, че таксите и освобождаването от такси се явява определен критерий за насочване на кандидат-студентите към търсени специалности от бизнеса. Те са репер за повишаване на конкурентоспособността на висшите училища. Например в момента има огромна нужда от инженерни специалисти в различни области, като по-ниската такса за такива специалности или освобождаването им от такса би насочило повече кандидати към тях, за сметка на по-високи такси по нетърсени специалности. Безработицата сред тези, които завършват хуманитарни профили, за разлика от тези, които завършват технически, природо-математически и технически специалности, е много по-голяма. Т.е. с премахване на таксите правителството показва готовността си да произвежда безработни или постъпващи на работа на позиции НЕизискващи висше образование. Затова премахването на таксите следва да бъде внимателно оценено от гледна точка на нуждите на пазара на труда, като се потърсят стимули за подкрепа на дефицитни специалности като например по-високи стипендии, облекчени условия за студентско кредитиране и др. И не само - предвидените пари могат да се използват за повишаване на стипендиите в дефицитни специалности, като по този начин се стимулират студентите да наблегнат на обучението и на стремежа към по-високи резултати от учебния процес. **Премахването на таксите за всички, ведно със запазване на принципа на финансиране „парите следват студента“, ще влоши допълнително подбора и качеството на обучение и ще увеличи производството на ненужни „специалисти“.**

4. Не на последно място - висшите училища изискват значителни финансови ресурси за поддръжка на инфраструктура, обучение, научни изследвания, привличане на висококачествени преподаватели и други дейности. Фактори, които също са свързани с повишаване на качеството на учебния процес. Ако таксите бъдат напълно премахнати, университетите могат да изпитат затруднения в осигуряването на достатъчни средства за своите нужди, както и ще зависят изцяло от една или друга политическа воля. Съответно в момента се предлага един законово гарантиран приход да бъде заменен с компенсаторен

механизъм, който ще зависи от симпатиите на съответния министър към определени ректори или висши училища. **Ние считаме, че следва автономията на висшите училища да бъде ограничена, но не и по този начин**. Възможно е увеличаването на броя на студентите без такси да доведе до недостиг на средства за подкрепа на студентите като стипендии, научни проекти, менторство и други образователни и кариерни възможности, като се има предвид че средствата за компенсация на таксите не са предвидени в настоящия бюджет. Не е ясно откъде ще бъдат взети тези 150 млн. лв., които ще се осигурят от Министерския съвет.

Считаме, че изложените аргументи ясно подчертават, че премахването на таксите във висшите училища ще доведе до повече негативни последици както за българската икономика, така и като социален ефект. АИКБ настоява заложените промени в Закона за висшето образование да бъдат оттеглени и да се стартира дискусия за подготовката на ясна и цялостна визия за развитие на образованието. В тази насока ние правим първата крачка, като през месец май ще организираме **кръгла маса по проблемите на образованието**, в рамките на която очакваме да намерим конкретни решения на твърде наболели проблеми в тази сфера.

АИКБ за пореден път посочва, че е необходима цялостна и добре обмислена реформа на система на образованието, дори това да включва непопулярни мерки. Тази реформа следва да започва от най-ниските степени на образование и да достигне до най-високите такива. Крайно време е да се изведат наболелите проблеми и ясно „да бъдат сложени на масата“ и да се работи по тях съвместно с всички заинтересовани страни. Следва да се прецизират механизмите „парите следват ученика/студента“, необходимо е повече кариерно ориентиране, повишаване на качеството на образованието и обвързването му с пазара на труда. В момента се прави поредна крачка назад от всичко постигнато през последните пет години. Трябва да сме наясно, че **няма „безплатен обяд“** и решенията, които вземаме сега, ще предопределят бъдещото на българската икономика.

С УВАЖЕНИЕ,

ВАСИЛ ВЕЛЕВ,
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА УПРАВИТЕЛНИЯ СЪВЕТ НА АСОЦИАЦИЯТА НА ИНДУСТРИАЛНИЯ КАПИТАЛ В БЪЛГАРИЯ